

Folkhögskolans deltagare mitt i pandemin

— Folkbildning i Coronatider, delstudie D, 2020

FÖRORD

I april 2020 startade Folkbildningsrådet samlingsprojektet *Folkbildning i Coronatider*. Under den gemensamma rubriken samlar Folkbildningsrådet åtta olika delstudier som på olika sätt belyser studieförbundens och folkhögskolornas förutsättningar och arbete i relation till spridningen av Coronaviruset i samhället.

Resultaten från de enskilda delstudierna redovisas successivt under projektets genomförande, samt i en samlad rapport i maj 2021.

I rapporten *Folkhögskolans deltagare mitt i pandemin* presenteras resultaten från delstudie D: Folkhögskoledeltagarnas erfarenheter. Studien har genomförts av Thor RutgerSSon.

Rapporten ger en närbild av hur ett antal deltagare hanterat sina studier vid folkhögskola under 2020, med omställning till distansstudier, ny studiemiljö och nya rutiner, samt hur de mått och klarat sig under den här tiden och hur de uppfattat folkhögskolornas arbete.

Folkbildningsrådet den 10 februari 2021

INNEHÅLL

1	Inledning	9
	1.1 Delstudiens syfte	9
	1.2 Metod och material	9
	1.3 Folkhögskolornas utbildningar och verksamheter	10
	1.4 Disposition.....	11
2	Deltagarnas upplevelser av distansstudierna	12
	2.1 Undervisningen före omställningen.....	12
	2.2 Omställningen till distansstudier	14
	2.3 Tekniska lösningar	16
	2.4 Hur själva studierna påverkades	18
	2.5 Interaktion och socialt samspel.....	20
	2.6 Egna lösningar på estetiska kurser.....	23
	2.7 Situationen för internatboende	25
3	Deltagarnas egna förändringar och anpassningar	27
	3.1 Den nya studiemiljön	27
	3.2 Att skapa nya rutiner.....	29
	3.3 Särskilda svårigheter i studiemotiverande folkhögskolekurs.....	32
4	Stöd och hjälp	34
	4.1 Stöd på nya sätt	34
	4.2 Mående och psykisk hälsa	35
	4.3 Skolornas uppföljning av deltagarnas mående	36
5	En ny verklighet: anpassade studier hösten 2020	38
	5.1 Mindre interaktion och färre kontakter	38
	5.2 Undervisning både på plats och på distans	39
	5.3 Nya vanor och kunskaper.....	41

6	Analys och diskussion	42
6.1	Förvirring och utveckling	43
6.2	Stöd på nya sätt gav inte samma resultat	43
6.3	Gråzoner på särskilda kurser med estetisk inriktning	43
6.4	Covid-pandemins påverkan på studiemotiverande folkhögskolekurs	44
6.5	Mindre samarbete och interaktion på allmän kurs	44
6.6	Ett startskott för digitala inslag i framtiden	45
7	Litteratur	46

SAMMANFATTNING

2020 drabbades Sverige och världen av Covid-19, en virussjukdom som på kort tid blivit till en pandemi och som har lett till drastiska åtgärder i hela samhället. Under vårterminen 2020 fattades beslut om att undervisningen på landets folkhögskolor skulle ske på distans och deltagarna skulle stanna hemma. Under höstterminen 2020 tog skolorna återigen emot deltagare, men med restriktioner och anpassningar.

Den här delstudien undersöker hur deltagare på folkhögskolor har upplevt sina studier under vårterminen och höstterminen 2020. Delstudien undersöker också hur deltagarna anser att folkhögskolorna har hanterat Covid-pandemin och hur väl de genomfört omställningar i undervisning och uppföljning. Vidare handlar den om deltagarnas mående under den här perioden, samt hur de upplevt sin fysiska och digitala studiemiljö.

Delstudien ska svara på dessa huvudsakliga frågeställningar:

- Hur har deltagarnas förutsättningar att genomföra/slutföra sina studier förändrats i och med övergången till distansundervisning?
- Hur har deltagarnas behov av/tillgång till studiestöd förändrats?
- Hur har deltagarnas sociala situation förändrats?

Delstudien bygger på 20 djupintervjuer med folkhögskoledeltagare, genomförda våren och hösten 2020. De kurs typer som undersöks är allmän kurs, särskild kurs (olika inriktningar) och studiemotiverande folkhögskolekurs.

På allmän kurs läser deltagarna ämnen på grundskole- eller gymnasienivå, som kan ge behörighet till vidare studier. I särskild kurs finns specifika inriktningar mot exempelvis teater och musik, och yrkesinriktade kurser. Dessa kurser kan deltagarna läsa för att fördjupa sig i ett intresse och utvecklas inom det – men ofta också för att förbereda sig för högre studier inom området.

Studiemotiverande folkhögskolekurs är kurser för arbetssökande utan gymnasieexamen eller högskolebehörighet och är ett regeringsuppdrag till Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet. Målgrupperna för de olika kurs typerna skiljer sig åt. Deltagarna på särskild kurs har exempelvis i regel avslutat en gymnasieutbildning, många gånger med goda betyg. I

studiemotiverande folkhögskolekurs däremot, saknar deltagarna i allmänhet avslutad gymnasieutbildning och befinner sig dessutom i arbetslöshet.

Den bild som intervjumaterialet ger är att deltagarna ger sina lärare och skolor ett högt betyg för insatserna under Covid-pandemin. Men intervjuerna visar också att många deltagare påverkades negativt av förändringarna och att vissa studieresultat blev lidande. De flesta lyckades ändå anpassa sig till den nya situationen och kunde slutföra terminen som planerat.

De intervjuade deltagarna på särskild kurs med estetiska inriktningar skapade inte sällan egna lösningar utan skolornas direkta inblandning, för att fysiskt kunna träffas och utöva sin konstform.

Mest negativt påverkade verkar informanterna på studiemotiverande folkhögskolekurs ha blivit och i intervjumaterialet finns vittnesmål om psykiska påfrestningar, bristande motivation och allmän nedstämdhet. Samtidigt säger deltagarna från den här kurstypen att lärarna och andra resurspersoner har försökt erbjuda olika lösningar för att kompensera för den uteblivna skolmiljön, men att sådana ansträngningar, även om de uppskattades, inte kunde ersätta interaktionen på en fysisk kurs.

Stöd och hjälp för de deltagare vi pratat med har varit tillgängligt även under vårterminen och de stora omställningarna som skedde då. Dock har det krävts större egna initiativ från deltagarna för att få tillgång till sådana resurser och den typen av avstämning som per automatik sker i fysiska studiemiljöer har uteblivit. Försök med andra typer av uppföljning har gjorts och informanterna anser att deras skolor överlag har varit bra på att stämma av alla deltagarnas mående. Trots detta har vissa deltagare upplevt att de inte blivit sedda på samma sätt som innan Covid-pandemin och därmed har de inte riktigt fått det stöd och den hjälp de behövde.

Covid-pandemin har markant påverkat informanternas sociala liv och för vissa, där interaktionerna i skolan utgjorde en stor del av det totala sociala livet, bidrog omställningen och distansstudierna till en växande känsla av ensamhet. Några deltagare vi pratat med har ersatt fysisk interaktion med en ökad mängd digital samvaro, men överlag har sådana åtgärder inte kunnat råda bot på isoleringens negativa effekter.

Både deltagare och lärare har, enligt vårt intervjumaterial, höjt sin digitala kompetens under 2020, och detta på grund av den ökade exponeringen till sådana miljöer, som situationen har krävt. Många deltagare vi intervjuat upplever också att de har utvecklat en större förmåga till planering och

studiedisciplin eftersom det egna arbetet och därmed också ansvaret ökade under vårterminen.

Slutligen kan vi genom intervjumaterialet konstatera att lösningarna under vårterminen inneburit ett ökat fokus på eget arbete och att mycket av det som gör folkbildningen unik – samarbete, deltagarinteraktion och gemensamma processer – föll bort i de digitala lösningarna.

1 Inledning

Sveriges folkhögskolor bedriver en bred verksamhet med många olika typer av kurser. I den här inledande delen kommer vi att gå igenom några grundläggande termer och begrepp som är viktiga för att förstå folkhögskolornas verksamhet och därmed också den här delstudien. Inledningsdelen förklarar också vad utvärderingsuppdraget syftar till, samt vilken metod vi använt för att komma fram till våra resultat och slutsatser.

1.1 Delstudiens syfte

Den här delstudien ska belysa följande övergripande frågeställningar:

- Hur har deltagarnas förutsättningar att genomföra/slutföra sina studier förändrats i och med övergången till distansundervisning?
- Hur har deltagarnas behov av/tillgång till studiestöd förändrats?
- Hur har deltagarnas sociala situation förändrats?

1.2 Metod och material

Den här delstudien bygger på djupintervjuer med folkhögskoledeltagare, samt jämförelser och analyser av dessa intervjuer. Djupintervjuerna genomfördes i två omgångar, dels under sommaren 2020, dels under hösten samma år. Den andra intervjuomgången var mindre både till antalet informanter och i antal frågor, och syftet var att följa upp de anpassade studiemiljöer som växte fram under höstterminen. Intervjuerna genomfördes genom video- eller telefonsamtal och följde en samtalsmall framtagen för att kunna kategorisera och jämföra deltagarnas upplevelser utifrån delstudiens frågeställningar.

Den första omgången djupintervjuer genomfördes i juni 2020, med 14 deltagare från fem olika folkhögskolor. Deltagarna och skolorna valdes ut av Folkbildningsrådet, med ambitionen att ge en bred bild av folkhögskolor i Sverige. Bland de fem skolorna finns skolor belägna i stadsmiljö, på mindre ort och i glesbygd/på landsbygden. I den första omgången djupintervjuer intervjuades sex deltagare från särskild kurs, fyra deltagare

från allmän kurs och fyra deltagare från studiemotiverande folkhögskolekurs.

Den andra intervjuomgången genomfördes i slutet av oktober och början av november 2020. Den här gången medverkade sex deltagare från fyra folkhögskolor, utvalda på samma sätt som för omgång ett. Tre av deltagarna studerade på särskild kurs och resterande tre studerade på allmän kurs. En av deltagarna från allmän kurs gick studiemotiverande folkhögskolekurs terminen innan och samtliga deltagare i den här intervjuomgången studerade på folkhögskola även under vårterminen. Fokus var på skillnader mellan vårterminen och höstterminen, det vill säga hur distansstudier under vårterminen övergick till anpassad undervisning under höstterminen och vad det innebar för deltagarna.

Den andra intervjuomgången är alltså gjord med deltagare som har studerat på folkhögskola både under våren och hösten 2020 men det är inte samma deltagare eller folkhögskolor som i den första intervjuomgången.¹

1.3 Folkhögskolornas utbildningar och verksamheter

Att studera på folkhögskola kan ha flera olika syften. Många söker sig till folkhögskolorna för att komplettera tidigare studier och därmed bli behöriga till gymnasie- eller högskolestudier. Andra väljer folkhögskolestudier för att fördjupa sig i ett intresse eller en konstform, eller för kunskaper inom ett framtida yrke. För ytterligare några kan folkhögskolan vara ett sätt att orientera sig i sitt nya land och fördjupa sina språkkunskaper, om man nyligen har kommit till Sverige. Det som främst utmärker folkhögskolan från andra studieformer är pedagogiken. Mycket fokus läggs på att studera och arbeta tillsammans i grupp. Samtidigt formas utbildningen utifrån deltagarnas individuella behov och förutsättningar. Utbytet mellan deltagarna är centralt och deltagarna är med och formar utbildningen mot de uppsatta målen. Folkhögskolorna vänder sig i första hand till personer som är 18 år eller äldre.

I den här delstudien har vi intervjuat deltagare från följande tre kursstyper:

¹ För att säkerställa att det inte av detta skäl fanns några signifikanta avvikelser fick deltagarna i intervjuomgång två också svara på frågor om vårterminen, på ett liknande sätt som deltagarna i intervjuomgång ett. Deltagarna i intervjuomgång två uppvisar i stort samma uppfattningar om studierna under våren 2020 som deltagarna i intervjuomgång ett och det finns också motsvarande bakgrundsvariabler och utbildningsinriktningar i grupperna, om än i mindre omfattning i grupp två (på grund av det mindre antalet intervjuer).

Allmän kurs – här kan den som saknar grundskole- och gymnasieutbildning komplettera sina betyg och få behörighet för vidare studier på gymnasieskola, yrkeshögskola, högskola eller universitet, eller bara studera för sin egen bildnings skull. Allmän kurs kategoriseras som en lång kurs.

Särskild kurs – här finns specifika ämnesområden som exempelvis teater, musik, ljudproduktion och media, såväl som yrkeskurser som fritidsledare, lärarassistent, osv. Olika skolor har olika inriktningar. Deltagarna kan läsa särskild kurs för att fördjupa sig inom sådana ämnen och områden, bara för sin egen skull. Samtidigt fungerar många av de särskilda kurserna också som förberedande utbildningar.

Studiemotiverande folkhögskolekurs – är tre månader långa kurser där deltagarna kan utforska olika vägar framåt i livet. Fokus ligger på att hitta motivation till fortsatta studier eller arbete och målgruppen är arbetssökande utan gymnasieexamen eller högskolebehörighet.

Det finns även andra kurstyper på folkhögskolorna, som sommarkurser/korta kurser, etableringskurser, svenska från dag ett och annan uppdragsutbildning. Dessa kurstyper berörs inte i den här delstudien, men generell information finns på Folkbildningsrådets hemsida och på folkhogskola.nu.

1.4 Disposition

I det här inledande kapitlet har vi förklarat delstudiens syfte, samt de frågor som vi ämnar besvara. Vi har också redogjort för det material som har samlats in och vilka metoder som har använts. Avslutningsvis har denna inledande del också gått igenom grundläggande fakta om folkhögskolornas verksamhet, med extra fokus på kurstyper: fakta och begrepp som är viktiga för att kunna förstå och förhålla sig till delstudiens vidare innehåll.

I avsnitt 2–4 går vi igenom det insamlade materialet utifrån ett antal rubriker eller fokusområden, som är relevanta för delstudiens centrala frågeställningar.

I avsnitt 5 kompletteras delstudien med ett särskilt avsnitt om situationen under hösten 2020, när folkhögskolorna åter öppnade för fysisk undervisning, om än i nya och anpassade former.

I avsnitt 6 ger vi slutligen en sammanfattande analys av deltagarnas upplevelser av studier på folkhögskola under Covid-pandemin.

2 Deltagarnas upplevelser av distansstudierna

Ett av våra syften med den här delrapporten är att undersöka hur deltagare upplever att folkhögskolorna hanterade den plötsliga och drastiskt förändrade situation som spridningen av Covid-19 innebar och på många sätt fortfarande innebär. Våren 2020 var en turbulent tid och hela det svenska samhället behövde ställa om på kort tid. En sådan omställning var att folkhögskolor inte längre skulle bedriva undervisning i klassrummen. Istället skulle undervisningen ske på distans.

Detta ställde förstås stora krav på skolorna, som på kort tid behövde hitta fungerande alternativ för sina kurser. Omställningen innebar flera olika typer av utmaningar, som exempelvis att hitta digitala lösningar för undervisning, lösningar som lärarna också kunde förstå, använda och även förklara för deltagarna.

Utöver det tekniska blev en annan utmaning att översätta folkbildningsmässiga studieformer – med mycket interaktion och många samarbeten – till studier som blev genomförbara hemifrån.

I detta avsnitt kommer vi undersöka dessa utmaningar under olika rubriker och med olika fokus.

2.1 Undervisningen före omställningen

Folkhögskolans olika kurser och utbildningar har det gemensamt att stort fokus vanligtvis läggs på samarbete och interaktion. Att arbeta ”folkbildningsmässigt” innebär att deltagarna är med och påverkar utbildningen och att de också lär sig genom utbyte med varandra. Att hitta nya sätt för deltagarna att interagera under distansstudierna borde därför ha varit ett tidigt fokus för folkhögskolorna, men hur upplevde deltagarna detta?

Deltagarna som vi har intervjuat hade alla deltagit i sina utbildningar även innan Covid-pandemin. De var alltså vana vid att arbeta i en fysisk studiemiljö. En av frågorna under intervjuerna handlade om just detta: hur vardagen i skolan såg ut innan Covid-pandemin. Deltagarnas berättelser

skiljer sig här beroende på vilken kurs de deltagit i, men alla beskriver ändå skolan och det fysiska mötet som viktigt. En deltagare, från särskild kurs, teater, beskriver tiden innan Covid-pandemin såhär:

”En vanlig dag började vid 09:00 eller 09:15. Vi startade morgonen med en uppvärmning av rösten och kroppen, för att komma igång – och för att inte skada oss när vi sedan började arbeta. Efter det var det olika beroende på viken dag det var. Vi kunde ha teori och teaterhistoria, det hade vi typ två gånger i veckan. Annars hade vi mest specifika teaterlektioner, antingen för röstträning eller för scenisk gestaltning. Mycket rörelser och dans, om man säger så. Vi jobbade mycket i grupp.”

En vardag som den som beskrivs i citatet här ovan är förstås inte lätt att översätta till distansstudier. Så mycket i utbildningen handlar om att interagera med andra deltagare och om gemensamma fysiska övningar och aktiviteter, i samma rum. Men kanske var andra kurser och utbildningar mindre fokuserade på interaktion, och därmed lättare att översätta till distansstudier? Såhär svarar en deltagare från allmän kurs:

”Vi började vid nio varje dag. Exakt hur dagarna såg ut varierade från person till person. Jag läste exempelvis min matematik på en termin, men jag läste ingen engelska – så, på måndagarna hade jag matte i princip hela dagen. Men sedan avslutade vi ofta med en gemensam omvärldskoll. Det var lärarledda lektioner och många grupparbeten.”

Från den här berättelsen kan vi anta att i den här deltagarens kurs fanns en större mängd eget arbete, jämfört med den särskilda kurs med teaterinriktning, i föregående citat. Trots detta vittnar dock deltagarens berättelse om att varje dag innehöll gemensamt arbete, där alla deltagare interagerade.

Den tredje utbildningsformen som vi tittar på i den här delrapporten, studiemotiverande folkhögskolekurs, hur såg vardagen ut för deltagarna där innan Covid-pandemin? Såhär berättar en deltagare:

”Vi började vid nio, ungefär. Ofta jobbade vi med att skriva CV, för att söka jobb och sådant. Vi jobbade vid datorn. Sen, efter en rast, hade vi egentid. Det är då man ska jobba på egna projekt som att söka jobb eller plugga för att ta körkort, sådana saker. Läraren finns där om någon behöver hjälp. Efter det hade vi någon form av rolig aktivitet, alltså där vi rörde på oss lite eller pratade om någonting, tillsammans. För mig blev jag lite bättre hela tiden, av det. Jag har inte svenska som modersmål. Det fanns en grupp där som hjälpte oss som behövde extra hjälp med svenskan. Efter lunchen diskuterade vi någon nyhet som hade hänt, eller något annat som kan vara bra för oss att veta. Vid kvart i tre var vi klara och gick hem.”

Övriga djupintervjuer bekräftar dessa tre exempel, alltså att det i alla kurser innan Covid-pandemin fanns starka inslag av gemensamma aktiviteter och uppgifter, men mer på särskild kurs än på allmän kurs. På studiemotiverande folkhögskolekurs var deltagargrupperna alltid tillsammans under skoldagen, men med perioder av enskilt arbete. Tillgången och närheten till faktiskt stöd från lärare och andra resurspersoner var ett viktigt inslag för deltagarna på sådana kurser.

2.2 Omställningen till distansstudier

Hur såg dagarna ut för deltagarna efter att skolorna hade stängt igen och undervisningen skulle ske endast på distans? En deltagare, från särskild kurs, musik, berättar:

”Det var videomöte klockan nio på morgonen. Och jag försov väl mig inte så mycket, men det hände ibland /.../ Man var ju lite morgontrött efter att ha ställt klockan en kvart innan man ska ses liksom. Och sen hade vi vår lektion så gott det gick. Det var alltid lite knasigt med vissa som ”frös” i bild, på skärmen. Och i början var det väldigt svårt med mikrofonerna, när de ska vara av och på. Hade alla på sina mickar samtidigt så blev det rundgång och det var andetag hit och dit. /.../ Och sen var det session-passen. Lärarna fanns tillgängliga online, om man ville fråga saker /.../ Mestadels var det att vi fick lyssna när lärarna pratade och sen fick vi ladda upp våra låtar och sånt, så att man fick feedback. Alla fick lyssna på dem, och sen pratade vi lite. /.../ Sen var dagen slut, typ.”

I intervjumaterialet kan vi se att skiftet till distansundervisning ställde till problem (eller skapade utmaningar om man så vill) för deltagare i särskild kurs, särskilt på kurser med estetisk inriktning. Att ordna en inledande morgonsamling var kanske inte så svårt, även om det till en början fanns en del teknikstrul att överkomma. Men det var i själva utövandet som problemen verkligen blev tydliga. Ett exempel på detta finns i citatet ovan. På den här särskilda kursen, men inriktning musik, spelar ensemblespel en stor roll, det vill säga att deltagarna spelar tillsammans, i mindre grupper. Den typen av undervisning blev plötsligt omöjlig, när de fysiska lektionerna upphörde.

Det finns dock flera exempel på hur deltagarna själva hittade egna alternativ (specifikt i estetiska kurser), vilket vi återkommer till i avsnitt 2.6 och i analysen, i avsnitt 6.3.

Bilden vi får är att från de aktuella skolornas sida innebar övergången till distans oftast ett skifte till mer eget arbete, med försök att skapa ett visst mått av digital interaktivitet. I exemplet ovan, som utifrån våra djupintervjuer är talande även för andra särskilda kurser med estetisk

inriktning, blev lösningen att läraren fanns tillgänglig online för stöd och frågor. Efter ett sådant pass, där deltagarna på ett eller annat sätt arbetat på egen hand, skapades en ny form av interaktion genom att deltagarna fick skicka in material som lärarna och de andra deltagarna sedan gav feedback på.

I citatet nedan får vi inblick i vardagen på allmän kurs, efter omställningen till distansundervisning. Citatet visar också hur deltagaren upplevde undervisningen under Covid-pandemins första tid:

”Från början var det ganska förvirrande och det var en del teknikstrul. Jag upplevde det som ganska rörigt, innan både vi elever och lärarna fick kläm på hur det skulle kunna läggas upp på ett bra sätt. Det blev ju väldigt så där, 'från ena dagen till den andra' ... Vi hade lektioner på Skype. Självklart var det väldigt mycket självständigt arbete, även om lärarna fanns att tillgå ... Läraren fanns tillgänglig för olika ämnen vid olika tider, så det fanns ett schema. Och klassen blev uppdelade i olika grupper. Vi var kanske fem stycken i varje grupp och så hade vi Skype-lektion och skrev på 'itslearning'. Där fanns också information som man behövde ta del av ... Alltså, det går ju inte att ha grupparbete på distans. Eller det går kanske, men vi hade inte det.”

Från ovanstående berättelse kan vi förstå något som också återkommer i flera intervjuer med deltagare från allmän kurs, nämligen att mycket ansvar och fokus hamnade på egna studier. Lärarna fanns tillgängliga för stöd och handledning under specifika tider och det fanns interaktion i digitala studierum, om deltagarna så önskade. Men grupparbeten, så som de fungerade innan Covid-pandemin, verkar ha försvunnit på informanternas skolor under den här perioden. Extra krav på datorkunskap och digitala färdigheter blev också ett faktum, både för deltagare och för lärare, enligt deltagarnas berättelser.

Hur blev omställningen då för deltagarna på studiemotiverande folkhögskolekurs? Följande vittnesmål ger en inblick i detta:

”Under coronatiden fick vi läxor skickade till oss, utifrån vad vi ville göra, om vi ville söka någon utbildning eller något jobb, eller så. Vi fick några dagar på oss att göra klart uppgiften och läraren fokuserade på rådgivning ... Det var mycket att vi fick göra research på olika saker. Två, tre gånger hade vi möten på Zoom ... Vi jobbade inte direkt tillsammans i gruppen, under den här tiden. Vi hade lektioner där vi spelade upp vad vi hade skrivit och pratade om det, tillsammans. De andra kunde lyssna på oss.”

Studiemotiverande folkhögskolekurs skiljer sig från allmän kurs och särskild kurs på många sätt. Varje deltagare måste sätta egna mål för vad hen vill åstadkomma och vad kursen ska motivera hen till. Samtidigt är en av de motiverande insatserna just samspelet mellan deltagarna. En

studiemotiverande folkhögskolekurs kan sägas vara en skraddarsydd utbildning för de som deltar just där och då och lärarens jobb blir att se och stötta deltagarna, med hänsyn till individuella utmaningar, målsättningar och begränsningar.

Att översätta detta till distansstudier kan antas vara svårt och i intervjuerna beskriver deltagarna från studiemotiverande folkhögskolekurs att distansstudierna blev väldigt annorlunda från hur kursen var innan Covid-pandemin. Lösningarna för varje klass och varje deltagare var dessutom annorlunda under distanstiden, något som vittnar om att lärarna på olika sätt försökte möta varje individ utifrån dennes förutsättningar. En informant berättar om hur en lärare körde hem till henne med uppgifter och gick igenom dessa utomhus, varpå deltagaren sedan postade sina svar.

Det blir alltså tydligt att lärarna på de aktuella skolorna försökte hitta sätt att nå och stötta deltagarna i studiemotiverande folkhögskolekurs, samtidigt som det också är i dessa intervjuer vi hittar den största frustrationen kring omställningens konsekvenser. Studiemotiveringen blev helt enkelt inte lika motiverande på distans.

2.3 Tekniska lösningar

Alla informanter berättar att undervisningen under vårterminen blev en blandning av egna studier med möjlighet till handledning och digitala lektioner och genomgångar. Men verktygen, det vill säga de tekniska lösningarna, varierade. Vissa skolor använde *Zoom*, andra valde *Google Meet* och ytterligare några använde *Skype* eller *Teams*. Ibland var det flera olika videosamtalstjänster som användes på samma utbildning, eftersom deltagarna själva anordnade videosamtal och interaktioner och då inte nödvändigtvis i samma program eller tjänst som skolan eller lärarna hade valt.

På samma sätt berättar flera informanter att deltagarna också hade klassgrupper på Facebook, där de chattade och diskuterade med varandra. På estetiska kurser berättar deltagarna att lärarna också spelade in korta filmer för att förklara olika moment. Utöver detta berättar deltagarna att skolorna redan innan Covid-pandemin hade egna intranät eller appar för inlämning av uppgifter, med materialbanker och viss möjlighet till interaktion, och de här plattformarna fick en större roll och betydelse under distansstudierna.

I vissa skolor och på vissa kurser fungerade de tekniska lösningarna som togs fram bättre än för andra. Från intervjuerna blir det tydligt att

deltagarna upplevde att det från början inte fanns en tydlig plan för vilka tekniska lösningar som skulle implementeras och vilka plattformar som passar bäst för olika typer av undervisning eller ämnen. Skolorna och lärarna blev tvungna att snabbt hitta lösningar och ibland blev det fel och nya lösningar blev därför nödvändiga. Situationen beskrivs väl i citatet nedan, som kommer från en deltagare från särskild kurs, teater:

”Det var tekniska problem, många gånger. Ibland var man tvungen att försöka fixa det mer än att vara med i lektionen, om man säger så ... Det vi fick ha istället var typ små filmer. Det här med teater, just det här med att interagera och så, det fick man ta bort helt och hållet, nästan ... Vi skulle ha en slutproduktion men den blev inställd. Läraren försökte verkligen fixa någonting och vi testade radioteater istället. Men ljudet och allt tekniskt funkade inte för oss. Så, vår slutproduktion fick bli en film i stället, eller en minifilm från oss alla.”

Det är lätt att tro att det vanligaste sättet att bedriva undervisning på distans skulle vara digitala samtal med flera deltagare, exempelvis via Zoom, samtal där läraren pratar och undervisar, deltagarna ställer frågor och grupprum används för diskussioner och arbete där deltagarna interagerar i mindre grupper. Det visar sig dock att för informanterna var den vanligaste lösningen i undervisningen under vårterminen istället inspelade föreläsningar eller genomgångar, där läraren laddade upp en film i förväg, som deltagarna kunde ta del av när de själva ville. Detta, i kombination med specifika tider för handledning i olika ämnen, är en lösning som återkommer i flera intervjuer. Nedan finns ett exempel på detta, från en deltagare på allmän kurs:

”Lärarna spelar in en föreläsning som kan vara över en timme lång, och sen får vi kolla på den ... Då laddar de upp den till innan nio, så att i princip kan vi börja kolla på den om vi vaknar vid sju, säkert ... På svenskan har vi haft seminarier där vi har blivit indelade i grupper tillsammans, så att vi kunde prata om vad vi håller på med. Så, det har varit livemöten också.”

Hur man inom studiemotiverande folkhögskolekurs använde digitala verktyg varierar lite mellan de olika skolorna som ingår i intervjumaterialet. En deltagare berättar att de alltid samlades via Zoom och hade lektioner som vanligt, fast digitalt. En annan berättar att istället var korta genomgångar vanligast, följt av enskilt arbete med avstämningar, vilket illustreras ytterligare i citatet nedan.

”Vi brukade ha ett morgonmöte där vi gick igenom vad alla skulle göra under dagen, om vi behövde hjälp med någonting. Och sen var det att man tog eget ansvar och gjorde saker hemma. Om man behövde hjälp så ringde man upp någon av pedagogerna.”

2.4 Hur själva studierna påverkades

Människor är olika och reagerar på olika sätt när saker plötsligt förändras och deltagarna i vårt intervjumaterial är inga undantag. Vissa menar att omställningen till enbart distansstudier gjorde att det blev svårare att motivera sig och att skolarbetet därför blev lidande, eller att det krävde stora ansträngningar för att bibehålla samma prestationsnivå. Andra (men totalt sett ett färre antal) menar dock att de nödimplementerade distansstudierna passade dem bra, gav dem större frihet i vardagslivet och gjorde det lättare att fokusera på skolarbetet.

Om vi ska leta efter mönster i intervjusvaren och således variabler bortom de individuella, så finns en tydlig skillnad mellan de medverkande deltagarnas svar i särskild kurs och allmän kurs. Studierna på allmän kurs verkar för informanterna överlag ha varit lättare att anpassa till distansundervisning, medan intervjusvaren från särskild kurs och speciellt de estetiska inriktningarna föreslår att skolarbetet där i mycket högre utsträckning kräver fysisk interaktion mellan deltagarna. Av helt andra skäl, nämligen behovet av uppföljning och uppmuntran, påverkades också skolarbetet för informanterna från studiemotiverande folkhögskolekurs överlag mer negativt än vad som ofta var fallet för deltagarna på allmän kurs.

Informanterna från allmän kurs berättar att för dem utgjordes anpassningen till distansstudier främst av ett skifte från ett gruppbaserat lärande till ett mer enskilt lärande, om än med sporadiska inslag av interaktivitet. Målen med lärandet och delmomenten i kursen kunde här förbli mer eller mindre oförändrade och det var endast metoderna som behövdes förändras.

Det är förstås en utmaning att på väldigt kort tid göra om en utbildning som är planerad och upplagd för klassrumsundervisning och göra den digital och möjlig att genomföra på distans, något som deltagarna i våra intervjuer också har stor förståelse för. Störst utmaning verkar det här ha varit på särskild kurs med estetisk inriktning. Intervjusvaren från deltagare som gått den typen av kurser berättar om många svårigheter där utbildningen inte kunde fortskrida riktigt som planerat eller förväntat.

Slutarbeten och projekt för deltagare på särskild kurs, film, teater och musik bygger ofta på interaktion mellan deltagare: de spelar tillsammans, agerar tillsammans och producerar ett slutresultat genom samarbete. Det här är en viktig komponent för att förbereda deltagarna för ett framtida yrkesliv eller utövande där samspel och samarbete är i fokus. Att behöva

förändra kursen till att bli mer individuell blir då inte bara en fråga om pedagogiska metoder utan också ett hinder som gör det svårare att nå de kunskapsmål som utbildningen kräver. Här följer nu ett citat från en deltagare på särskild kurs, film:

”Jag skickade inte in någonting för jag kom aldrig riktigt till det stadiet att jag kunde skicka något. Men jag antar att man kunde göra det. Jag vet inte. Men jag tror verkligen att det inte var så många som spelade in, för det var regler kring att man inte skulle få mötas i större grupper och jag tror att filmarbetarnas fack eller nåt, de hade infört att på 'set' så ska man inte vara så många människor. Och efter det hade vi inga inspelningar, helt enkelt.”

Svaren från de medverkande deltagarna i särskild kurs, film, är ett bra exempel på hur övergången till distansstudier ställde till det för många informanter på estetiska kurser. Som slutprojekt ska deltagarna i vanliga fall arbeta tillsammans för att spela in och redigera olika filmer, ett arbete som oftast kräver att flera människor arbetar tillsammans, fysiskt och på samma plats. Våra informanter berättar att Covid-pandemin och det förändrade skolarbetet påverkade deltagarna på lite olika sätt. För de som redan spelat in det mesta av råmaterialet innan Covid-pandemin återstod endast redigeringsarbete, vilket är fullt möjligt att genomföra på egen hand. Men för deltagare som lagt upp sitt arbete på annat sätt innebar övergången till hemarbete att inspelningsmöjligheterna plötsligt försvann, och med det även möjligheten att slutföra sitt slutprojekt på sedvanligt sätt. I sådana situationer berättar informanterna att lärarna och skolorna försökte hitta andra och alternativa vägar, så att deltagarna kunde slutföra sina studier. Dessa alternativ upplevdes dock inte som fullvärdiga, enligt intervjumaterialet, men deltagarna förstår samtidigt att situationen under Covid-pandemin skapar väldigt speciella förutsättningar och begränsningar.

Problematiken på studiemotiverande folkhögskolekurs är en annan. Här är deltagarnas skolarbete – inklusive att söka jobb eller andra utbildningar – beroende av ständig närvaro från lärare och pedagoger vars roll är att vägleda och peppa deltagarna att komma vidare. Med tiden är förstås tanken att deltagarna hittar egna rutiner, men studiemotiverande folkhögskolekurs finns specifikt för att hjälpa människor att ta det klivet, och det kan ta tid. Att då gå från ständig energipåfyllnad i klassrumsmiljö till distansstudier med mycket eget arbete och eget ansvar är förstås en utmaning. Samtliga informanter med erfarenhet från studiemotiverande folkhögskolekurs menar också att det blev svårare att studera efter skiftet till distansstudier, och att de inte kände samma motivation som i den fysiska studiemiljön. Samtidigt berättar deltagarna att lärarna och

pedagogerna ändå gjorde mycket för att följa upp och vara närvarande i distans-skolarbetet. Tillvägagångssättet skiljer sig dock mellan olika skolor. Nedan berättar en deltagare, om detta:

”Det var väldigt svårt att anpassa sin egen disciplin, att man är hemma men man måste ändå göra saker som inte är så roliga. Personliga grejer som att söka jobb eller hitta utbildningar och sånt ... I vår klass hade vi tre pedagoger och alla hade sina elever som de tog hand om lite extra ... Under Covid hade vi morgonmöten varje dag och sen så pratade jag enskilt med min mentor, alltså, min pedagog. Sen skickade jag in anteckningar över vad jag hade gjort under dagen. Pedagogen hjälpte mig att göra upp ett schema, alltså hur jag skulle lägga upp mina planer under dagen, för att få saker gjort.”

Det är inte en överdrift att säga att alla deltagare i intervjumaterialet påverkades av anpassningarna som gjordes under den första vågen av Covid-pandemin. Men de påverkades på lite olika sätt. I vissa fall fungerade det helt okej, i andra fall fungerade det mindre bra och utfallet verkar enligt vårt intervjumaterial till stor del bero på hur lämplig kursen var för enskilt arbete.

2.5 Interaktion och socialt samspel

En stor del av att studera på folkhögskola är interaktionen med de andra deltagarna. Och även om mycket kontakt kan ske digitalt är ändå det plötsliga avbrottet i den fysiska kontakten något som många av våra informanter tar upp i intervjuerna. En del deltagare berättar att de började interagera och umgås med sina klasskamrater mer digitalt, efter att skolorna införde obligatorisk distansundervisning. Men för ett par deltagare vi pratat med fungerade inte det särskilt bra. De hade svårt att kommunicera lika fritt på det sättet och de kände av skärmtrötthet, vilket gjorde att de ville bort från datorn eller mobilen så fort som möjligt. Det resulterade i att de inte deltog lika aktivt i chattar och diskussionstrådar. Många sådana interaktioner är förstås frivilliga, som att många informanter berättar om gemensamma Facebookgrupper och Facebookchattar, och dessa är då inte en del av de aktuella skolornas allmänna kommunikationsverktyg.

Under Covid-pandemins första månader visade det sig dock att sådana kanaler kan spela en väldigt viktig social funktion, istället för småsnacket på rasterna. Dessutom diskuteras också skolarbete i sådana kanaler, berättar våra informanter, vilket gjorde att vissa deltagare hamnade utanför när de inte orkade, kunde eller ville delta. En deltagare förklarar:

”Jag var så mycket i datorn just med skolan, jag klarade inte av att också vara vid datorn för att prata med vänner.”

Bristen på social interaktion har påverkat alla informanter och de har hanterat detta på olika sätt. En deltagare på allmän kurs hanterade situationen såhär:

”Det sociala försvinner helt och hållet. Det gör det verkligen. Det är därför jag gick och skaffade mig en hund också, så att nu har jag något som rycker upp mig. Nu hade jag tid med det. Det är väl någonting som har varit positivt med den här skiten.”

En deltagare från särskild kurs, musik, berättar att skolan försökte ersätta grupparbeten med uppgifter som digitalt skulle lösas i par, men att det inte riktigt fungerade:

”Vi hade lite så här ’duo-projekt’. Men det var mycket av det som inte blev av. Två människor måste interagera på utsatta tider, och skicka material fram och tillbaka. Och det kan vara problematiskt, eller svårt, om man inte har samma motivation eller glöd. Man känner bara ’vad ska det här vara bra för’, liksom. Det var svårt, så det mesta fick bli egna grejer. Vi gjorde absolut inte lika mycket som vi brukade göra innan, med arbeten och sånt. Det gick inte. Allting i processen tog längre tid.”

Som på de flesta utbildningar som vi fått insyn i via intervjumaterialet blev det till sist mest eget arbete men lärarna försökte då skapa interaktion via gemensamma videolänksmöten, där deltagarna skulle lyssna på varandra och ge feedback. Informanterna menar att det var en okej lösning, men inte riktigt samma sak. Personen från citatet ovan fortsätter:

”Det är aldrig likadant, för man vill se reaktionerna och ansiktsuttrycken och sånt. Och ibland hade inte alla sina kameror på och sånt. Sen var det väldigt ’roligt’ också när tekniken strulade ... Speciellt när man studerar musik så är man beroende av att vara i samma rum. Det går inte att spela över ett ’Meet’ på en dator, med fördröjning och sånt.

En kanske oväntad effekt under den här perioden var att närvaron på lektionerna ökade:

”Det var högre närvaro under den här perioden, för att folk inte hade försenad kollektivtrafik och sånt. Men samtidigt märkte man på alla att motivationsnivån var mycket lägre. Så, de blev inte bättre för det.”

Svårigheterna som informanterna från särskild kurs, musik, vittnar om speglas också av informanterna på särskild kurs, teater. Så här förklarar en deltagare:

”Man kan inte repa via Skype. Alltså man kan repa text och så, men det går inte att interagera med någon via en skärm.”

På den här deltagarens kurs testade läraren först att ha dagliga avstämningar via videolänk, men strategin byttes snabbt mot mer enskilt arbete, helt enkelt för att avstämningarna inte fungerade. Sådär beskriver informanten situationen:

”Vi hade inte lektioner via nätet men vi hade avstämningar via videolänk. Eller, vi hade det i början. Men det var inte alla elever som var så himla bra på att svara och alla gick inte upp på morgonen, när man kunde sova ut istället. Till slut tror jag att läraren – han sa det någon gång också – tyckte att det inte var lönt att fortsätta på det viset ... Och sen, i kreativt skrivande, som vi också hade, då fick vi uppgifter direkt via nätet. Vi fick en instruktion ... Vi fick också instruktioner om att röra på oss typ 20 minuter varje dag. Så, då brukade vi få liksom en uppmaning, typ 'idag kan du gå ut och jogga 20 minuter, eller gå'. Och så fick man skicka in bildbevis till läraren, att man hade gjort det.”

Mycket blev annorlunda under restriktionerna. Men förändringarna gjorde också att vissa av de intervjuade deltagarna upptäckte nya intressen och talanger. Informanten från citatet ovan berättar vidare att när teaterundervisningen skiftade från grupparbeten till mer enskilt arbete blev skrivandet mer centralt och i det upptäckte hen nya förmågor hos sig själv.

Vi uppehåller oss ännu ett litet tag i de estetiska kurserna och lyssnar in en deltagare från särskild kurs, musik. Hen berättar om upplevelsen efter det att deltagarna inte längre fick komma till skolan och spela tillsammans:

”Det var ganska omotiverat. Hela utbildningen går ju ut på ensemblespel, och skolan fick inte uppmuntra till att vi skulle träffas i ensembler. Så det var ju väldigt slö stämning, kan man säga, jämfört med hur det hade varit tidigare. Det var svårt att hitta motivation till att göra alla läxor och så, när man inte träffades och inte spelade alls på samma sätt som man hade gjort innan.”

Isoleringen, speciellt för de informanter som valde att stanna på skolorna (det vill säga deltagare på internat, mer om det i avsnitt 2.7) skapade hos vissa en motivationsbrist. Känslan var att de hade kommit för att delta på en specifik utbildning, men på grund av Covid-pandemin blev det plötsligt något helt annat. Samma informant fortsätter:

”Jag övade inte alls lika mycket. Det var svårare att skärpa sig. Så, det var väldigt synd, på något sätt. Det blev mycket mer att jag bara hängde med de jag bodde med och mycket mer 'bara umgänge' än faktiskt skolarbete. Och för vissa saker, som jag inte kände var så relevanta – vissa läxor och sånt – kunde jag tänka att 'det är inte därför jag är här'. Det blev svårare att göra sådant, helt enkelt och det var inte alla som gjorde läxorna, heller. Jag gjorde inte alla läxor som jag fick! Det var svårt att hitta motivationen.”

I det här fallet, och berättelsen är inte unik i intervjumaterialet, gjorde omställningarna att deltagaren upplevde att luften liksom gick ur delar av utbildningen.

2.6 Egna lösningar på estetiska kurser

Som tidigare nämnts verkar omställningen till distansstudier ha påverkat informanterna på särskild kurs med estetisk inriktning på ett särskilt sätt. I exempelvis musik-, dans-, film- och teaterutbildningar bygger en stor del av undervisningen på att deltagarna interagerar fysiskt tillsammans, i samma rum. Samtliga informanter från den här typen av kurser berättar i intervjumaterialet att de inte kände att distanslösningarna var helt tillfredsställande. Därför hittar vi hos denna grupp också en speciell typ av lösningar, som kommer från deltagarna själva. En del sådana lösningar inkorporerades dock sedan av skolan, eller åtminstone accepterades de av informanternas lärare. Sådär berättar en deltagare på särskild kurs, musik:

”Jag och några andra i klassen, fyra stycken var vi, fortsatte att ses faktiskt – typ en eller två gånger i veckan, i en replokal, för att spela musik. Vi skulle haft en turné som inte blev av, men vi fick ändå chansen att lägga ut live-videos. Så, då kunde det vara så att efter lektionen så drog jag iväg och mötte upp de andra. Och sen hade vi gemensamt en dator framför oss och kopplade upp oss till nästa lektion, efter lunch. Då var vi var på samma skärm. Mestadels fick vi lyssna på när lärarna pratade och sen fick vi ladda upp våra låtar och sånt, för att få feedback. Alla fick lyssna, även de andra deltagarna, och sen pratade vi lite och så. Ja, och sen repade vi lite till, vi som var i replokalen.”

I ovanstående exempel ordnade alltså deltagarna själva med en extern lokal att träffas och spela musik i men det var samma fyra personer varje gång. Det var ett eget initiativ från deltagarna och inget som skolan eller lärarna föreslog eller uppmanade, men det blev naturligtvis känt för lärarna och de inkorporerade då detta i sitt upplägg. Ett liknande scenario finns att hämta i intervjun med en deltagare på särskild kurs, teater:

”Vi hade en elev i klassen som hade lite kontakter i stan, så vi fick tillgång till en lokal där vi kunde träffas och repa. Så, efter ett tag började vi faktiskt repa tillsammans, fast vi spritade händerna och höll avstånd och så. Men då kunde vi faktiskt ses på riktigt, för då var vi inte på skolan, skolan var ju stängd för oss. Men då kunde vi ändå ses och försöka jobba så gott det gick. I början var det väldigt mycket att man bara satt själv hemma och gjorde förarbete till en pjäs. Men sen, efter hand, blev det att vi också faktiskt sågs och det mynnade ut i att vi också spelade in pjäserna via video. Vi spelade inte för publik, som det var tänkt men vi spelade in dem i alla fall.”

Återigen var det här ingenting som skolan uppmanade deltagarna att göra och faktum är att det också blev en diskussion:

”Vi fick bli lite drivande för att det skulle bli någonting. Det är klart att vår teaterlärare tyckte det var bra att vi repade, men han kunde inte ... Liksom, han behövde ju följa rekommendationerna, så klart. Han kunde inte säga åt oss att ses och repa. Det var inte riktigt i linje med vad skolan stod för. Men jag ville att det skulle bli någonting av pjäsen.”

I det här fallet var de tre personer i varje grupp och aldrig mer än fem personer i lokalen, samtidigt. De höll också extra avstånd under repetitionerna och spritade händerna flitigt. Det finns också exempel där grupper har träffats och repeterat utomhus. Oavsett lösning är detta ytterligare exempel på när deltagarna själva har tagit initiativ och där det sedermera har uppstått en form av gråzon där skolan och lärarna inte vare sig uppmanat eller avrått från den nya lösningen. Snarare verkar initiativen inofficiellt ha blivit en del av upplägget.

På vissa skolor med internatboende blev många deltagare kvar även efter att restriktionerna hade införts. Deltagarnas boenden innefattades nämligen inte i förbuden (mer om situationen för de internatboende i avsnitt 2.7). I vissa fall innebar detta även att repetitionssalar och övningsrum förblev tillgängliga för deltagarna som stannade på skolan. Så var fallet för en deltagare på särskild kurs, jazz:

”Vi hade tillgång till lokalerna fortfarande, för att kunna fortsätta öva och så. Men inga lärare var på plats längre. Vi fick mycket läxor som vi skulle arbeta på över olika videosamtal, liksom.”

Situationen ledde till att inget ensemblespel uppmanades av lärarna och skolan men ibland träffades deltagarna som bodde kvar på skolan och spelade ändå:

”Det blev inte uppmanat till några grupparbeten. Ibland gjorde vi det ändå eftersom vi hade tillgång till lokalerna. Vi gick och spelade mest för att det var kul och för att vi ville hålla uppe spelet, men det blev inte alls samma ... Det blev inte alls likt som det var innan, liksom.”

Även i det här exemplet skapades efter en tid nya initiativ där deltagarna själva hittade externa lösningar, som skolan sedan fick ta ställning till:

”Någonting som vi gjorde, eller som några gjorde och som jag också gjorde, var att försöka starta egna projekt utanför skolan. För att ha något att göra och känna att vi gjorde någonting med vår tid. Så, det gjordes lite samarbeten med filmlinjen, där de filmade en livekonsert och sånt, men det var inte skolan som uppmanade till det. Det var vi som drog i det själva. Men när vi gjorde det så fick vi stöd från skolan.”

Det verkar också ha funnits situationer där deltagarna inte fick träffas på skolans område, men där det ändå gick att använda skolans resurser för att genomföra projekt. Sådär berättar en deltagare på särskild kurs, film:

”Jag spelade in min film i april och det var inte på skolan. Det var bara utrustningen som jag hämtade från skolan, för då bodde jag hemma igen och spelade in nära där jag bodde.”

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att på samtliga estetiska kurser som vi fått insyn i genom intervjumaterialet så förekom det lösningar där deltagarna tog egna initiativ för att genomföra sin utbildning med inslag av fysisk interaktion, även när skolorna övergick till distansundervisning och ett större fokus på eget arbete. Dessa initiativ hamnade i en form av gråzon där skolorna eller lärarna accepterade lösningarna, enligt informanternas utsagor, utan att aktivt förespråka dem. I efterhand är det svårt att se hur dessa utbildningar på ett fullvärdigt sätt hade kunnat genomföras utan deltagarnas initiativ, samtidigt som det förstås också uppstår en del frågetecken kring stringensen i skolornas åtgärder för att minska smittspridningen.

2.7 Situationen för internatboende

En del deltagare som bodde på internat fick bo kvar på skolorna efter nedstängningen. Skolorna gav alltså deltagare med internatboende möjlighet att bo kvar men boendet och undervisningen skiljdes åt och även dessa deltagare deltog i skolarbetet på distans, via diverse digitala lösningar. Men hur var livet och vardagen för deltagarna som bodde kvar på skolorna under nedstängningen? En deltagare från särskild kurs, jazz, berättar:

”Nästan alla som bodde på internat var kvar ... Och argumentet för det från ledningen var att själva internatet och studentboendet inte föll under samma restriktioner som utbildningen. Det var ju folk som åkte hem, men de allra flesta stannade kvar.”

Till en början fungerade saker och ting mer eller mindre som vanligt för våra internatboende informanter, men allt eftersom Covid-pandemin växte infördes fler och fler restriktioner för de boende:

”Det blev restriktioner i matsalen och så, och mathämtningen ändrades. Vi elever hade också många synpunkter om hur det skulle skötas, som vi försökte kommunicera till ledningen. Men matsalen var öppen fortfarande, trots allt och vi fick hålla avstånd med avspärrningar, för att motverka köbildning och sånt.”

En annan deltagare, från särskild kurs, film, berättar att de flesta satt på sina rum och deltog i undervisningen via länk. Men skolans lokaler var

fortfarande öppna och det var alltså möjligt att sitta även i lektionssalen, om man så önskade. Skillnaden från tidigare var förstås att läraren inte var där, hen var hemma och uppkopplad på distans. Deltagaren berättar:

”Stämningen på skolan överlag var ... ja, men jag tyckte väl ändå att den var ganska bra. Det var bara mer tomt, liksom. Människor gick ut mest för att äta och sen så gick de in till sig igen. vi kunde inte hänga på samma sätt som vi annars gjorde, för det var max fyra personer per bord.”

De informanter som valde att stanna på sina skolor under nedstängningen mötte alltså en ganska tom och isolerad vardag. Många berättar att de bara umgicks med personerna de bodde närmast och det mesta av dagarna gick åt till att delta i distansundervisningen. Samtidigt vet vi från tidigare avsnitt att både internatdeltagare och externatdeltagare arrangerade egna och alternativa sätt att genomföra arbete som kräver fysisk interaktion, främst på estetiska kurser. Men sådana initiativ skedde huvudsakligen utanför skolorna.

Mat- och caféverksamhet fortsatte under nedstängningen på de skolor vi fått insyn i genom intervjumaterialet. För att detta skulle kunna ske genomfördes ommöbleringar och nya regler i matsalarna. Det blev en del väntetid eftersom antalet personer som kunde äta samtidigt drastiskt sänktes och det fick inte sitta för många personer vid samma bord. Information och skyltar sattes också upp för att uppmana matgästerna att hålla avstånd.

Deltagarna berättar att skolorna skickade ut eller på annat sätt förmedlade information om hur de internatboende skulle göra om de blev sjuka under nedstängningen, hur de skulle isolera sig och kommunicera med skolledningen för att få mat till dörren, samt hur de skulle gå tillväga för att testa sig eller kontakta vården om de började må sämre.

Många deltagare vi pratat med, både på internat och i hemmiljö, upplevde detta som en otrygg och osäker tid, vilket vi undersöker mer noggrant i avsnitt 4.2.

3 Deltagarnas egna förändringar och anpassningar

Utöver de gemensamma förändringar som lärare och deltagare genomfört tillsammans för att anpassa kurserna till distansstudier och digitala lösningar så har varje enskild deltagare vi intervjuat också behövt göra anpassningar i sina egna liv, för att möta den nya studiesituationen.

3.1 Den nya studiemiljön

Förändringarna och anpassningarna som informanterna behövde göra under Covid-pandemin handlar bland annat om att förändra den fysiska miljön i hemmet. Ibland kan det också handla om vilka man delar hem eller studiemiljö med, som i det här exemplet från en deltagare på särskild kurs, teater:

”Jag hade inget bra rum om man säger så, att ha lektioner i. Det är mycket ljud i vårt hus och jag försökte stänga om mig. Men jag har en katt och hon gillar inte när dörren är stängd ... Det går nästan inte! Så, det var mycket att jag fick springa och öppna dörren hela tiden ... Men det var mycket ljud hemma med min mamma som lagade mat och min syster som också hade lektioner. Allt det där hördes när dörren var öppen. Så, det var svårt att få det att funka i början.”

Just den här historien kan låta lite rolig, men den visar på något väldigt talande. När deltagarna inte längre kan vara på skolan måste de ofta vara i sina hem (eller internatbostäder) och då hamnar de plötsligt i en miljö de inte har planerat att studera i hela dagarna. Och enligt vårt intervjumaterial ställer det till med många olika typer av problem, som då kräver nya lösningar eller anpassningar. Samma informant fortsätter:

”Jag var tvungen att springa runt på olika ställen. För varje lektion var jag typ i ett nytt rum, eftersom rummet jag var i innan skulle användas till något. Ibland var jag i köket, men sen skulle köket användas. Då var jag tvungen att gå till ett annat rum men sen skulle det rummet användas, så jag var tvungen att gå till ytterligare ett nytt rum. Jag fick typ flytta mig hela tiden ... Ibland var jag mitt i en lektion när jag var tvungen att flytta. Och det var svårt att skriva det som läraren sa, då. Men det blev så när alla var hemma samtidigt.”

Många informanter berättar att de har fått inreda nya platser i sina hem, för att uppnå studiero. Det kan handla om att inrätta ett specifikt ställe för att sitta och skriva eller om att hitta rätt stol för att inte få ont i ryggen. Många sådana saker har inte tidigare spelat så stor roll, eftersom de bara studerat hemma någon eller några timmar per dag. Vissa har dessutom tidigare gjort allt arbete i skolan. Men efter restriktionerna blev det många timmar i sträck framför datorn. Och detta i hem där också andra personer var närvarande: syskon, föräldrar; kollektivvänner och partners. Plötsligt krävs samtal och koordinering kring aktiviteter, exempelvis om två personer behöver ha videosamtal samtidigt. Inte sällan ledde detta till mikrokonflikter och spänningar, också därför att de flesta under den här tiden spenderade mycket tid hemma för att socialt distansera sig också bortom studierna. Sådär säger en deltagare på allmän kurs:

”Jag har behövt fixa någon form av arbetsyta. Och jag har behövt gå till en sjukgymnast på grund av det, för jag sitter inte lika bra som i skolan. Jag sitter mycket mer framför datorn och då kanske jag inte sitter i en så ergonomisk ställning, liksom. Jag har behövt röra på mig mer. I skolan så rör man på sig hela tiden. Man går till skolan, man springer upp och ner för trapporna. Här hemma går man till toaletten fram och tillbaka, det är inte många meter. Så, efter skoldagen är slut har jag behövt röra på mig mer. Man blir väldigt stillasittande.”

En annan utmaning för vissa, var att de inte hade rätt typ av utrustning för att medverka digitalt, som i det här exemplet från en deltagare på studiemotiverande folkhögskolekurs:

”Jag behöver en annan dator ... Min dator har inte kamera, så det blir lite konstigt för mig. Jag pratar i telefonen istället. Det blir konstigt. Och sen, ibland, min son stör mig jättemycket på morgonen. Så då kunde jag inte koncentrera mig.”

Informanten berättar att sonen vanligtvis är på förskola under skoldagarna, men nu under Covid-pandemin har barnen skickats hem om de är snoriga eller verkar det minsta sjuka. Och hen är inte ensam om den här sortens dilemma. Nedan, ett citat från en annan deltagare på studiemotiverande folkhögskolekurs:

”Jag har behövt tänka på mina äldre barn, som också var hemma från sina skolor. Det här med mat ... Innan åt de i skolan. Men under den här tiden behövde jag fixa tre måltider om dagen: frukost, lunch och middag.”

För informanterna med familjer var våren 2020 en tid med många nya utmaningar i vardagslivet. De med äldre barn fick hemmavarande ungdomar och i många fall skulle alla i familjen nu jobba eller studera hemifrån, samtidigt. Sådär säger en deltagare från allmän kurs:

”Det fanns vissa dagar när min sambo och grabben kom hem tidigare, eller var lediga. Det skapade ett litet utbrott hos mig, när de började gaffla där i bakgrunden och jag behövde fokusera.”

Den nya digitala studiemiljön var enligt vårt intervjumaterial ovan för många och skapade nya stressmoment som de intervjuade deltagarna inte stött på tidigare. Sådär berättar en annan deltagare, från allmän kurs:

”Om jag ska vara helt ärlig var det väldigt jobbigt. Jag är en högpresterande människa som har höga krav på mig själv redan, så varje gång jag fick en avisering – vilket händer ofta under dagen – så fick jag jättemycket stress. Det var väldigt jobbigt, och vissa dagar behövde jag ha barnen hemma också. Jag har en 14-åring som behöver mycket uppmärksamhet, så det var ganska svårt.”

Datorn och mobilen plingar av notiser och det ska loggas in och ut ur olika möten. Ibland strular tekniken och ibland blir det svårt att höra eller följa med. I den här informantens kurs försökte lärarna ha flera digitala lektioner varje dag, något som våra intervjuer visar att de flesta lärare på informanternas skolor och kurser till slut valde bort:

”Klockan nio skulle vi logga in via nätet, på Google Meets. Och sen skulle vi vara där och lyssna på läraren och få instruktioner om vad vi skulle göra. Vi hade både grupparbeten och egenarbete ... Sen fick vi lunchpaus och efter det skulle vi logga in igen. Så, det var en vanlig dag. Man loggade in flera gånger via nätet.”

Det är viktigt att återigen poängtera att det finns deltagare i intervjumaterialet som berättar att de digitala studierna och distansupplägget passade dem bra och ibland även bättre än den fysiska undervisningen. Dessa informanter är i tydlig minoritet, men de existerar. Sådär berättar en deltagare, från särskild kurs, hälsocoach:

”Jag började mina skoldagar mycket tidigare än vanligt. Om det var start klockan halv nio i vanliga fall så var jag igång redan sju, under den här tiden. Jag är morgonpigg och det passade mig väldigt bra på det sättet, eftersom vi ofta fick våra skoluppgifter tidigt. Halv åtta kunde jag köra igång min dag och veta att i dag så är det detta som ska avverkas inom psykologin, exempelvis. Och det ska vara redovisat i eftermiddag. Och då kunde jag sitta och 'jobba bort' det. Eftersom jag började tidigt var jag kanske klar redan till lunch. Så, det var en markant skillnad.”

Precis som andra har beskrivit tidigare var det till en början lite rörigt, men efter ett tag hittade lärarna rutiner som passade den här informanten väl.

3.2 Att skapa nya rutiner

Den absolut vanligaste förändringen deltagarna i intervjumaterialet behövde göra, var att upprätta nya rutiner. När studierna ska ske från

hemmet krävs en helt annan typ av disciplin och egenansvar. För flera deltagare vi pratat med, som inte haft någon tidigare studievana bortom grundskola och gymnasium, blev detta en ovan situation. Att lägga upp sina dagar och planera för olika ämnen visade sig vara ovan för många och något helt annat än att gå till skolan och ta del av lektionerna där. Till en början kände därför flertalet deltagare att detta var svårt. I hemmet finns mycket annat som potentiellt kan stjäla uppmärksamhet och det gäller att bestämma sig för hur studiedagen ska genomföras. Nedan följer ett citat från en deltagare på allmän kurs:

”Jag är en rutinmänniska och är det så att jag slackar av och inte kommer i gång i rätt tid, då kanske det inte blir något gjort, alls. Så, jag har fått anstränga mig väldigt mycket för att bibehålla samma tider som vi hade i skolan. Det är den stora anpassningen. Och sen är det såklart att ha ett ställe hemma som jag verkligen kan sitta och studera på, där jag känner mig bekväm. En bra stol och en bra höjd. Så att man inte sitter i sängen. Det är sådana saker. Jag har fått anpassa lite. Och köpa hem lite mer kaffe än vanligt.”

Nästan alla intervjuer berör det här ämnet, med rutiner och disciplin. Men det har varit olika typer av utmaningar för olika deltagare. För vissa har det skapat mycket stress, att kombinera det egna ansvaret med hemlivet. Så här säger en annan deltagare på allmän kurs:

”Jag har behövt vara ännu mer organiserad än vad jag är. Och jag har behövt jobba mer på kvällen, när barnen sover. Och pressen ... Jag var så stressad så det är inte sant. Det är nog de största anpassningarna jag har fått göra.”

Att planera sin egen tid kan kännas oöverskådligt, och på studiemotiverande folkhögskolekurs, där en del av upplägget handlar om att förbereda deltagarna för framtida studier eller arbete, blev distansstudierna en svår omställning just kopplat till rutiner och eget arbete. Så här berättar en deltagare:

”Största skillnaden var tiden. Du måste ta mer ansvar på utbildningen. Du vet, du har mycket tid, du har fyra dagar för att göra dina uppgifter inför en lektion eller de lektioner som du har. Sen, kanske i tre dagar du gör ingenting. Så, nu du måste göra allting på en dag.”

En annan informant berättar att vårterminen 2020 var jobbig därför att den krävde en så stor omställning, en omställning hen kanske inte ens var kapabel att genomföra:

”Alla de här försämringarna påverkade den rutin som jag hade byggt upp. Jag är en person som behöver rutiner, annars blir jag verkligen vilse.”

En annan deltagare från studiemotiverande folkhögskolekurs, bekräftar bilden:

”Att ta eget ansvar var det svåraste, att göra det man behövde göra. Det var bara på våra morgonmöten som vi kunde prata lite och man kunde få lite hjälp. Efter det pratade vi inte mer med varandra.”

Intervjumaterialet visar dock att även om det var svårt att ställa om till studier med mer egenansvar så var det något som de flesta deltagare vi pratat med till slut klarade av att göra. Nedan, ett citat från en deltagare på allmän kurs:

”Den största skillnaden var ju framför allt att inte ha lika många lärarledda lektioner. Att inte ha tillgång till lärarna på samma sätt som vi hade när vi gick i skolan. Och sen är det ju alltid så med distansstudier, det kräver ju mycket mer av dig som elev, än när du sitter och kan ha en genomgång och jobba under lektionstid. Verkligen, att ta sitt ansvar och fråga sig själv: ’är det någonting jag inte förstår?’ ’Hur ska jag gå vidare?’ Jag förstår att det kan vara svårt.”

För många deltagare i intervjumaterialet blev omställningen till distansstudier en konfrontation med hur de själva fungerar och således också en möjlighet att se över rutiner och studiedisciplin. I många berättelser hittar vi just detta: att deltagarna inser att det nu är upp till dem själva att finna ett sätt att få studierna och vardagen att fungera. Sådär beskriver en deltagare det, som studerar särskild kurs, teater:

”Den största skillnaden är väl att det är väldigt, väldigt mycket mer eget ansvar. Man måste ta ansvar själv och man måste vara bra på att pusha sig själv till att göra saker. Det är ingen som säger åt en, liksom. Är man i skolan och repar så märker man när man hamnar efter. Alla andra kan text men inte du. Men när man inte träffas så mycket så får man inte sådana indikationer, då måste man vara bra på att själv ta ansvar för att få saker gjorda.”

Ännu tydligare blir det kanske i följande vittnesmål, från en deltagare som studerar särskild kurs, jazz:

”I början var jag tvungen att isolera mig, för jag hade lite symptom. Och det gjorde ju allting väldigt mycket svårare. En förändring var att jag fick börja hitta på projekt själv och dra i saker på egen hand – om jag ville att något skulle hända. ... Och det har jag ändå lärt mig mycket av – att om man vill att någonting ska hända så får man bara se till att det händer, på något sätt. Sen har jag varit tvungen att vara hårdare mot mig själv genom att ha rutiner, för det blir så lätt att dagarna bara flyter ihop under Covid-19. Så, jag har fått anpassa själv och göra ett eget schema och sånt.”

Att arbeta på det här sättet har inte bara varit prövande och stressfullt. För många deltagare har det också lett till någonting positivt, vilket följande citat tydligt visar. Deltagaren studerar särskild kurs, musik:

”Jag har fått mer självdisciplin, så att saker verkligen blir gjorda. Både att ställa klockan och komma upp, och gärna lite tidigare än kvart i, typ. Så att jag hinner vakna och vara fokuserad på det jag gör, liksom käka frukost och sånt innan.”

För ett fåtal informanter har distansstudierna enbart varit positiva. Det rör sig då om deltagare med omfattande erfarenhet från tidigare studier, som därmed har lätt att lägga upp sitt eget schema. En deltagare från särskild kurs, hälsocoach, säger såhär:

”För mig har det varit positiva anpassningar. Jag har inte behövt åka in till skolan, så det har sparat en massa tid för mig. Den tiden har jag kunnat använda till att sitta och jobba, istället. ... Jag är ganska strukturerad sedan innan och vill gärna ha koll på läget. Men det är klart, jag har väl varit ännu mer noggrann nu: att verkligen följa med och inte halka efter.”

En deltagare från allmän kurs beskriver ytterligare en fördel med förändringarna:

”Tidigare, i skolan, kunde jag störa mig på människor som inte hade samma ambitionsnivå som jag. Och det var väl egentligen positivt då med Covid-19 att jag kunde jobba i min egen takt och jag kunde lägga ribban där jag själv ville ha den utan att behöva ta hänsyn till någon annan.”

Utöver hemmiljö och rutiner har situationen med Covid-pandemin tvingat deltagarna att förändra sin syn på vardagslivet och hur och när saker ska ske. Det handlar om förväntningar på utbildningen och livet i stort, men också om att acceptera att situationen de befinner sig inte riktigt går att styra över. Såhär säger en deltagare som studerar särskild kurs, film:

”Jag har fått sakta ned på ett sätt som jag inte har gjort förut, när jag har pluggat. Jag har verkligen, speciellt första året, varit sådär 'ratatatatata'. Filmat hela tiden. ... Så, jag fick sakta ner och acceptera att saker kanske inte skulle bli av. Plötsligt kan en skådis ringa mig och säga att hen har Corona och då blir det inget. Jag har fått varit väldigt öppen för att saker och ting kanske inte blir av och att det är okej. Det är inte den farligaste konsekvensen under Covid-19: att min film inte blir av.”

3.3 Särskilda svårigheter i studiemotiverande folkhögskolekurs

Som nämns i föregående avsnitt påverkades informanterna på studiemotiverande folkhögskolekurs mer ensidigt negativt av vårens omställningar, och det gäller inte bara i frågor som rör rutiner och egenansvar. Många informanter menar att nästan all positiv utveckling stannade av i och med förändringarna. En deltagare förklarar:

”När vi var i skolan kunde jag lära mig lite mer av språket. Nu känner jag mig stressad kring det. Det blir någonting annat att prata i telefon eller digitalt. Men om vi träffar varandra och dricker lite kaffe, då kan vi prata lite mer och man kan slappna av på ett annat sätt. I våras, när skolan stängde ner, det var ungefär två timmar vi pratade med varandra digitalt, på morgonen. Men när vi var i skolan, det var nästan fem timmar om dagen! Vi pratade mer och rörde oss mer. Vi umgicks mer.”

De negativa följderna av omställningen till distansstudier speglas även i nedanstående citat från en annan deltagare:

”Min svenska nu, med allt det här, det blir en lägre nivå. Innan lärde jag mig nya ord varje dag. Jag kände självförtroende! Men nu har jag tappat det. Jag har tappat både språket och självförtroendet.”

För vissa informanter i studiemotiverande folkhögskolekurs visade det sig vara väldigt svårt att hitta motivation utanför skolan, vilket ibland ledde till speciella lösningar:

”För mig var det inte bra, att få undervisning via Zoom eller Lifezise, eller vad det heter. Jag vill vara i skolan och till slut sa lärarna att jag fick komma en gång i veckan: ’Du kan komma och vi kan hjälpa dig.’ ... Max fem personer samtidigt och två meter emellan. Och sen, de kan hjälpa oss ... Förutom det hade vi ingen kontakt, vi i klassen. Det blev mycket mindre socialt.”

En annan deltagare sammanfattar läget under vårterminen:

”Det var inget som var roligt med detta, när man jämförde med att faktiskt gå till skolan. Jag kan inte hitta någonting som var roligt. Att vara i skolan var mycket roligare. [...] Jag hade ingen kontakt med mina klasskamrater ... Jag avslutade kursen i förtid, kanske tio dagar. Men nu ska jag börja på allmän kurs, istället.”

4 Stöd och hjälp

Som vi tidigare kunnat konstatera innebar nedstängningen av skolorna ett större fokus på eget arbete och eget ansvar. Hur påverkade det deltagare som har behov av extra stöd i undervisningen?

4.1 Stöd på nya sätt

Informanterna upplever till att börja med en viss förvirring, vilket vi också avhandlat i tidigare kapitel. Det tog helt enkelt en tid för skolorna, lärarna och deltagarna att lära sig att använda nya digitala verktyg för att kommunicera hur skolarbetet skulle fortlöpa. Under den här tiden kände vissa informanter en osäkerhet kring att få stöd och uppbackning i samma utsträckning som innan nedstängningen.

Alla resurser som fanns innan skiftet till distansundervisning blev dock så småningom tillgängliga igen men på nya sätt, enligt deltagarna. För att få hjälp krävdes möjligen ett mer aktivt uppsökande, eftersom lärare, pedagoger och andra resurspersoner under den här perioden var tillgängliga via videosamtal och under begränsade tider. Informanterna menar att det innebar ett större självansvar i stödsökandet. Skolorna följde dock upp situationen för deltagarna och det finns även exempel på att lärare initierade nya åtgärder för personer som inte närvarade eller presterade som förväntat.

Tider och kanaler för hjälpinsatser har varit tillgängliga, men för informanter som inte är vana att själva adressera sina behov på ett sådant sätt har det alltså ändå i praktiken inneburit mindre stöd och hjälp. Återigen, för de som har bett om hjälp har dock hjälpen funnits där. Sådär beskriver en deltagare det, som har läst studiemotiverande folkhögskolekurs:

”Vi har tre mentorer, eller vad vi ska kalla dem, i klassen. Varje mentor har kanske fem personer som ska få hjälp. Under Covid pratade vi jättemycket i telefon och vi skickade mail till varandra. Jag kunde ringa när jag behövde och ibland ringde jag utan att titta på klockan, jag ringde sent på kvällen! Men han är snäll, han svarade ändå.”

Ibland kände deltagarna vi intervjuat att det stöd som erbjöds under nedstängningen inte var tillräckligt bra eller tillfredsställande, även om det inte var skolans fel. Sådär säger en deltagare på allmän kurs:

”Jag träffade skolans kurator med jämna mellanrum och det saknade jag sedan. Hon är jättebra ... Under Covid fick jag en tid, jag kommer inte ihåg men jag tror det var via telefon, men jag tycker inte om det här med telefon. Jag tycker det ska vara personligt ... Det har varit så mycket så jag har känt att jag inte hinner.”

Det ska understrykas att ingen av informanterna känner att någon skola, lärare eller resursperson har svikit i uppdraget att erbjuda stöd eller hjälp. Känslan är istället att det blev krångligare att få kontakt och faktiskt interagera efter förändringarna, vilket också är sant för informanternas upplevelse av skolarbetet över lag och även för det mesta i livet även utanför skolan.

4.2 Mående och psykisk hälsa

På frågan om hur Covid-pandemin och nedstängningen av den fysiska undervisningen har påverkat deltagarna svarar merparten att de har påverkats negativt, men hur mycket de faktiskt har påverkats varierar. Sådär berättar en deltagare från särskild kurs, teater:

”Det har påverkat mitt mående, för jag saknar mina vänner. Och just att jag inte kunde träffa dem och inte prata så mycket med dem, det påverkade mig och det blev verkligen ledsamt.”

På frågan om informanten ersatt fysiskt umgänge med umgänge i digitala kanaler svarar hen någonting som flera andra intervjuade deltagare också vittnar om:

”Nej, det har gått bort, jag var så mycket i datorn just med skolan. Jag klarade nästan inte av att också vara vid datorn för att prata med vänner.”

För andra informanter blev vårterminen 2020 en stor antiklimax – efter att de ansökt om och kommit in på en utbildning de sett fram emot att gå på. Så var det för den här deltagaren, som läste särskild kurs, musik:

”Under vårterminen skulle vi ha åkt ut på turné och vi skulle ha spelat på krogar och barer. Vi skulle gjort så himla mycket, och allt skulle ha varit väldigt intensivt. Men nu blev det väldigt lågmält, istället. Alltså, den skillnaden! Det var som att ha fixat sig för en fest en hel dag och sen bara få reda på att, ’nej, den är inställd’. Det var fruktansvärt hemskt.”

Förväntningar som inte infrias och en ofrivillig isolering från såväl klasskamrater som annat socialt liv får förstås konsekvenser. Vissa deltagare vi pratat med berättar att de kunde fylla behovet av social

interaktion genom att umgås mer med familj och nära vänner och några åkte också hem från internatboenden för att vara med sina familjer. För andra fanns dock inga sådana möjligheter. Sådär säger en deltagare, från allmän kurs:

”Jag har känt mig mycket, mycket mer ensam. Vissa dagar har jag varit ensamast i världen.”

En deltagare från studiemotiverande folkhögskolekurs berättar att hen själv blev sjuk i flera veckor under våren, något som i kombination med hela vårens isolering påverkade hens mående negativt:

”Jag blir psykisk påverkad också. Mitt huvud. Ibland känner jag mig inte bra, sen pratar jag med några kompisar eller släktingar och då blir det bättre igen. Men Corona, det har varit en katastrof.”

I intervjumaterialet finns också deltagare som säger att det ibland känts lite ensamt men att den här tiden inte nämnvärt har påverkat dem och det finns också en minoritet som menar att vårens händelser inte påverkat dem på något sätt:

”Jag bara noterar att jag har träffat mindre människor, men det har egentligen inte påverkat mig. Jag kan inte säga att jag har mått dåligt av det eller känt mig ensam, eller ledsen eller så. [...] Nej, men jag ska säga att jag inte har lidit av det, jag har funnit mig i det och kanske till och med funnit lite ro i det.”

4.3 Skolornas uppföljning av deltagarnas mående

Covid-pandemin har påverkat både deltagarnas studier och deras generella mående. En relevant följdfråga blir därför hur folkhögskolorna följde upp detta? Hur försäkrade sig skolorna om att deltagarna inte mådde dåligt under distansstudierna, när fysisk avstämning inte längre var möjlig?

Intervjumaterialet ger en övertygande bild om de aktuella skolornas hängivenhet i den här frågan. Samtliga informanter, med ett undantag, vittnar om att skolorna på ett eller annat sätt hört av sig för att stämma av. Som i tidigare exempel har detta dock skett på lite olika sätt. Sådär berättar en deltagare på allmän kurs:

”Skolan ville att man skulle höra av sig. De var väldigt förstående, att det här är en stor omställning. De gjorde på alla sätt man kan tänka sig och försökte 'connecta' med oss elever som satt hemma.”

En annan deltagare från allmän kurs, förklarar såhär:

”Jag tycker skolan har varit väldigt duktiga på att fråga 'hur går det?' 'Vad kan vi göra?' 'Behöver du extra hjälp?' Jag bad också om extralektioner i matematik. Det är det ämnet jag har svårast för. Så, jag hade behov av att ha en lärare och

en whiteboard, så att jag skulle förstå. Det blev jävligt konstigt att sitta digitalt, men ja. [...] Hon som är kursansvarig, hon ringde ju. Hon ringde upp, liksom, och frågade, 'hej, hur är det?' 'Hur går det?' 'Hur funkar det?' Hur funkar det hemmavid? Jag tycker att de har gjort mer än nog, faktiskt. Det bästa de kan göra utifrån situationen."

Trots att lärare och skolor följde upp hände det förstås att deltagare under den här tiden upplevde ökad stress eller mådde dåligt på olika sätt. Men intervjumaterialet visar att även i dessa lägen var skolorna aktiva i att hitta lösningar. En deltagare från särskild kurs, musik, berättar:

"Vi hade en rätt så nära relation med lärarna, de kändes som jämlingar, det var inte så mycket auktoritet liksom, som det kanske är på andra utbildningar. De var väldigt måna om att kolla hur vi mådde. Det var vissa deltagare som var tvungna att sjukskriva sig för det blev för mycket, och sen var de bara med 50 %, exempelvis. Och ja, lärarna var väldigt förstående om det var så att man kanske försov sig eller mådde lite kasst."

En minoritet av informanterna svarar att skolan enbart frågade om hur studierna påverkades och inte om det övergripande måendet. Svaret nedan får illustrera detta. Det är en annan deltagare från särskild kurs, musik, som svarar:

"De frågade hur studierna påverkades och om vi var sjuka i Covid, det var en fråga också. Om du är sjuk nu, och då var svaret 'nej', 'ja' eller 'vet inte'. Så det var mer det, det var de tre svaren, 'ja', 'nej', eller 'vet inte' på varenda fråga."

Endast en informant svarar att skolan inte frågade varken om hur skolarbetet påverkades eller om det allmänna måendet, annat än i en övergripande enkät som delades ut mot slutet av terminen.

5 En ny verklighet: anpassade studier hösten 2020

Höstterminen 2020 öppnade folkhögskolorna åter för fysisk undervisning men med olika åtgärder för att minska smittspridningen. Undervisningen genomfördes i mindre grupper, med färre deltagare i klassrummen och även matsalar och andra uppehållsytor begränsades på liknande sätt. Skolorna har lagt mycket fokus på att informera om åtgärder för att minska smittspridningen, inklusive skyltar, klistermärken och annan information i den fysiska miljön. Även återkommande genomgångar i klasserna förekommer.

I det här kapitlet fokuserar vi på svaren som handlar om hur deltagarna upplevde skillnaderna mellan vårterminen och höstterminen.

5.1 Mindre interaktion och färre kontakter

När deltagarna kom tillbaka till skolan efter sommaren var det en annan verklighet som väntade dem. Nu fanns information och skyltar överallt, handsprit i varje klassrum och på vissa skolor också specifika toaletter för varje klass. Våra informanter berättar att nya scheman gjorde att den totala tiden i klassrummen blev mindre för varje individuell deltagare, eftersom klasserna nu arbetade i mindre grupper för att minska antalet personer i rummet. På samma sätt blev tiden i matsalen indelade i mindre pass. En deltagare från allmän kurs, berättar:

”De har delat upp så att alla klasser äter vid olika tider. Och så har de satt ut klistermärken på golvet som det står ’håll avstånd’ på – med två meters avstånd skulle jag gissa. Och man måste alltid tvätta händerna och sprita händerna innan man går in i matsalen. Och sen så ger de oss maten där vi sitter.”

Skolorna vi fått inblick i genom intervjumaterialet har alltså gjort ansträngningar för att studiemiljön ska vara så säker som möjligt. Men även deltagarna behöver göra ansträngningar. Sådär förklarar en deltagare det, som studerar på allmän kurs:

”Vi sitter inte med varandra så mycket, man försöker hålla distans. Man tänker på hur man ska hälsa och om man är förkyld. Ibland om någon hostar så blir man rädd. Det är mycket förändring mellan grupper och mellan kompisar.”

Enligt intervjumaterialet lägger skolorna stort vikt vid att ständigt informera och prata om Covid-pandemin och smittspridningen. Samma informant fortsätter:

”De påminner oss. Om man är sjuk, om man har det minsta symptom, så måste man meddela skolan, och man försöker göra Covid-test.”

Även på särskild kurs med estetisk inriktning har anpassningar gjorts för att begränsa antalet deltagare som vistas i samma rum vid ett och samma tillfälle. Nedan berättar en deltagare från särskild kurs, ljudtekniker:

”I studion är vi max fem personer, nu. Så, vi delas upp i mindre grupper. Alla gör lite olika saker, samtidigt.”

Från intervjumaterialet kan vi även utläsa att interaktionen mellan olika kurser har minimerats. Det är inte längre önskvärt att skapa arrangemang och initiativ där hela skolan samverkar, något som innan Covid-pandemin ansågs berikande.

5.2 Undervisning både på plats och på distans

Medan vissa skolor återgick helt och fullt till fysisk undervisning under höstterminen 2020 gjorde andra skolor valet att istället kombinera fysisk undervisning med en viss mängd distansundervisning: det vill säga, en del inslag från vårterminen fick vara kvar. Sådär berättar en deltagare från särskild kurs, speldesign:

”Det brukade börja med att det var halvdagar. Halva klassen var på skola, och halva klassen fanns med på distans.”

En annan deltagare berättar att på hens utbildning går de till skolan två dagar i veckan, medan resten av skolarbetet anordnas på distans.

Deltagaren studerar på allmän kurs:

”Ja, lärarna försöker välja de viktigaste lektionerna och det vi behöver för veckan, och så har vi två dagar när vi går igenom det. Och sen, efter det, kan vi få handledning och hjälp på distans.”

En annan vanlig lösning under höstterminen är enligt våra intervjuer möjligheten att kombinera fysisk undervisning med distansstudier. En deltagare som gått studiemotiverande folkhögskolekurs under vårterminen och allmän kurs på höstterminen, berättar:

”Känner vi symptom så ska vi inte gå till skolan, och det finns alltid möjlighet att jobba på distans, hemifrån, både på morgonen och på eftermiddagen. Det går alltså att vara i skolan men det går också att närvara via Meet och Classroom. Och lärarna lägger ut uppgifterna på våra plattformar.”

Allt fokus på säkra ytor och på att stoppa smittspridningen har förstås lett till tryggare klassrum, men kanske också till en mer steril och isolerad känsla på skolorna. Nedan förklarar en deltagare från särskild kurs, fritidsledare:

”Det känns inte som att skolan har gemenskap nu, utan varje klass är för sig, för att inte sprida smittan ... Det är inte så att vi kramades särskilt mycket förut, men nu är det lite så: man måste tänka efter. Så, jag tror det är lite svårt för alla.”

Samtidigt, som tidigare konstaterats, föredrar nästan alla deltagare de anpassade studierna framför studier på distans. Samma informant fortsätter:

”Alltså, de är mycket bättre för du kan vara i skolan, du kan se tavlan, du kan se lärarna. Det bidrar till social kompetens också, att du är med och ser klassen. Så, studierna är mycket bättre nu.”

För de deltagare som bor på internat är den stora skillnaden förstås att det nu återigen sker undervisning på skolan och att det finns andra skolkamrater på området. Men utöver det är mycket av det praktiska fortfarande som det var under vårterminen. Nedan förklarar en deltagare från allmän kurs:

”Det är faktiskt inte så annorlunda att bo på skolan nu, jämfört med i våras. Skolan kör på som de gjorde förra terminen.”

Trots alla restriktioner och anpassningar tycker de flesta informanterna alltså att det är bättre att studera i en anpassad miljö, jämfört med enbart distansstudier. Nedan förklarar en deltagare från allmän kurs:

”Jag tycker det är bättre att jobba i en anpassad studiemiljö, jämfört med på distans. Att man försöker ha en så normal vardag som möjligt så länge det går. Går det inte, då är det ju självklart att man ska byta till distans ... Men jag tycker att de är bättre nu, för man får mer socialt umgänge och man får höra och träffa lärarna fysiskt. Så, man tar till sig informationen bättre. När vi jobbade på distans – och var på datorn eller mobilen – då kunde man lätt stänga av ljudet på videon eller stänga ner videon helt och hållet, och bara strunta i allting. Det kan man inte nu när vi är på plats igen.”

Givetvis finns mycket som är annorlunda från hur det hade varit om vi inte hade haft en pandemi. Men deltagarna i intervjumaterialet förstår förutsättningarna och är glada att vara tillbaka i skolan. En deltagare från särskild kurs, ljudteknik, förklarar:

”Vi har mindre konserter och liknande. Eller, inte jämfört med våren i och för sig. Nej, allting är bättre nu, jämfört med hur det var i våras.”

En annan deltagare från särskild kurs, fritidsledare, fyller i:

”Alltså, jag tycker om det här och jag tycker att man kunde ha gjort såhär redan från början, med restriktioner och anpassningar, istället för att sätta oss framför en dator hela dagarna. Jag tyckte inte om det. Men jag tycker om det vi har nu.”

I den andra intervjuomgången var det endast en deltagare som uppgav att hen föredrog distansstudier framför den nya, anpassade skolmiljön och detta eftersom det upplägget passade bättre för hur personen själv föredrar att studera.

5.3 Nya vanor och kunskaper

Intressant att notera, i den andra intervjuomgången, är att förändringarna som skett till följd av Covid-pandemin verkar ha påverkat även deltagarnas allmänna inställning och beteenden. Vissa deltagare uppger exempelvis att de har skaffat sig nya vanor på grund av allt som hänt. En deltagare som i våras gick studiemotiverande folkhögskolekurs och som nu studerar på allmän kurs, berättar mer:

”Man är noggrannare med att tvätta händerna och sånt. Och det är inte bara för att man själv vill hålla sig frisk utan det är även för att man är tvungen att tänka på andra människor. Jag menar, om jag går till skolan och träffar någon som kanske bor hemma hos sin morsa, som tillhör en riskgrupp, då måste jag tänka på det, så att jag inte går och smittar ner folk. Då kan den personen nämligen i sin tur dra hem det till sin familj och man vet aldrig vem som drabbas av det. Någon kan hamna i respirator och kanske till och med gå bort.”

Vårterminens utmaningar, med distansstudier och hemarbete, har även lett till nya kunskaper. Nedan, ett citat från en deltagare på särskild kurs, fritidsledare:

”Jag tror jag är mer av en datorexpert nu. Förut satt jag inte så mycket framför datorn, men nu kan jag mer. Jag har utvecklats på grund av att jag inte har haft så mycket fysisk kontakt med andra. Dessutom har jag börjat gå ut mer själv, i naturen. Det gjorde jag inte lika mycket, förut.”

Många deltagare vi pratat med berättar att de tänker annorlunda när det gäller att röra sig på trånga platser eller kring att umgås med många olika människor. En del har personer i riskgrupper hemma och överlag finns en ständig medvetenhet om Covid-pandemin och samhällsutvecklingen kring den.

6 Analys och diskussion

Den här delstudien ska svara på följande huvudsakliga frågeställningar:

- Hur har deltagarnas förutsättningar att genomföra/slutföra sina studier förändrats i och med övergången till distansundervisning?
- Hur har deltagarnas behov av/tillgång till studiestöd förändrats?
- Hur har deltagarnas sociala situation förändrats?

I analysen som följer bryter vi ner detta under olika rubriker som beskriver det vi har upptäckt under arbetet. Kortfattat kan vi dock säga att deltagarnas förutsättningar att genomföra och slutföra sina studier definitivt förändrades på grund av övergången till distansstudier. Under våren behövde både lärare och deltagare hitta nya lösningar och sedan justera eller ändra dem under terminens gång. Enligt våra informanter hamnade mer fokus på individuellt arbete, och det påverkade deltagarna olika. Vissa informanter hade lättare att anpassa sig än andra och förändringarna påverkade också olika kurs typer olika, vilket vi återkommer till under separata rubriker.

Behovet av stöd och hjälp förändrades på det sättet att nya behov uppstod när den fysiska interaktionen föll bort. Att få hjälp blev under vårterminen något som krävde mer eget initiativ från informanternas sida, även om stödet fortfarande var tillgängligt. Behov som vanligtvis fångas upp i en fysisk studiemiljö blev svårare att se och upptäcka. Lärare inkorporerade ibland egna lösningar för att hjälpa deltagare som hade svårt med omställningen. I andra fall var det deltagarna själva som hittade externa lösningar.

De flesta informanterna upplevde en varierande grad social isolation under vårterminen och förlusten av den interaktion som folkhögskolestudier vanligtvis ger blev därmed kännbar, även om vissa försök gjordes att istället interagera digitalt. Hur avgörande detta i slutändan blev för enskilda deltagare varierade beroende på informanternas övriga sociala liv, inklusive hemmiljö och familjesituation.

6.1 Förvirring och utveckling

Gemensamt för de folkhögskolor vi fått insyn i genom intervjumaterialet är att det initialt fanns en viss förvirring, både hos lärare och deltagare, kring hur undervisningen bäst skulle läggas om för att genomföras på distans. Samtidigt fanns en stor förståelse hos informanterna, inför att detta var något nytt och annorlunda, som skolorna försökte navigera efter bästa förmåga. Folkhögskolorna har alltså enligt deltagarna vi intervjuat hanterat vårens omställningar väl, även om de bästa lösningarna växte fram med tiden.

Under höstterminen 2020 startade folkhögskolorna åter undervisning i fysisk form, men med restriktioner och i olika stor grad. Att äntligen få studera i skolmiljö är något som deltagarna vi pratat med uppskattar och de uppvisar också stor förståelse för begränsningar och nytillkomna ordningsregler.

6.2 Stöd på nya sätt gav inte samma resultat

De deltagare som vi har intervjuat menar att deras skolor överlag har gjort ett bra jobb med att följa upp deltagarnas studier och mående, men trots detta har många av de intervjuade deltagarna både mått och presterat sämre under Covid-pandemin.

Frågan om huruvida deltagarna som medverkat i våra intervjuer hade tillgång till särskilt stöd och hjälp under vårterminen är egentligen enkel att svara på: ja, resurserna fanns kvar men erbjöds digitalt, på samma sätt som all övrig undervisning. Stöd och hjälp i praktiken handlar dock till viss del om att fånga upp människor i stunden, att identifiera när någon hamnar efter eller om någon mår dåligt, saker som blir lättare i en fysisk studiemiljö. Trots uppföljningar och tappra försök med telefonkontakt har inte alla deltagare vi pratat med känt sig helt och totalt sedda under Covid-pandemin. Kanske kan framtida analyser och diskussioner kring studier på distans ytterligare undersöka frågan om hur stöd och uppföljning bäst sker i en digital studiemiljö.

6.3 Gråzoner på särskilda kurser med estetisk inriktning

På särskild kurs med estetiska inriktningar verkar under vårterminen en gråzon ha uppkommit på de skolor vi fått inblick i genom intervjumaterialet, där deltagarna hittade egna initiativ för att fysiskt träffas och genomföra sådana aktiviteter som skolorna plockat bort: aktiviteter som dock kan anses nödvändiga för den typen av utbildningar.

Lärarna har sett genom fingrarna, eller till och med inofficiellt inkorporerat initiativen i utbildningens upplägg, enligt bilden våra informanter ger i intervjumaterialet. Återigen ska här noteras att det som vi redogör för i denna delstudie är deltagarnas bild. Skolornas och lärarnas upplevelser finns i andra delstudier och därmed kan det i dessa finnas en annan syn på ovanstående eller liknande händelseförlopp.

6.4 Covid-pandemins påverkan på studiemotiverande folkhögskolekurs

Deltagarna i vårt intervjumaterial ger lärarna och skolorna ett högt betyg för insatserna under Covid-pandemin, men om det finns något område som tangerar ett misslyckande så är det möjligen situationen för informanterna på studiemotiverande folkhögskolekurs. Att lärarna här gjorde så gott de kunde – och ofta även mer än vad deras tjänster egentligen kräver – råder det inget tvivel om, baserat på intervjumaterialet. Men ändå finns tydliga negativa måendekurvor för informanterna i den här utbildningsformen och många deltagare vittnar också om bristande motivation och uteblivna studieresultat. Anledningen till detta verkar enligt intervjumaterialet vara informanternas behov av social interaktion, språkträning (i vissa fall) och tät, kontinuerlig interaktion med lärare och resurspersoner. Det är svårt att se hur sådana förutsättningar kan skapas utanför det fysiska klassrummet och därmed finns en tydlig utmaning i att hitta nya lösningar om Covid-pandemin skapar ytterligare krav på distansundervisning eller om liknande omständigheter uppstår i framtiden.

6.5 Mindre samarbete och interaktion på allmän kurs

Covid-pandemin och de nya studieuppläggen ledde till mindre interaktion och grupparbeten på alla kurser, men speciellt tydlig är förändringen i svaren från deltagare på allmän kurs. I jämförelse: Samtalen med deltagare från särskild kurs fokuserade extra på hur utövandet och nivån på utbildningen blev lidande när fysiska möten ställdes in, något de i många fall själva hittade lösningar på – och deltagarna från studiemotiverande folkhögskolekurs talade om att språkträningen och motivationen blev lidande. I svaren från deltagare som gått allmän kurs hittar vi dock flest vittnesmål om just hur grupparbeten och deltagarutbyte nästan försvann helt och byttes mot individuellt arbete och inläsning. Här blir det extra tydligt att folkhögskolepedagogiken tillfälligt byttes mot något annat och folkhögskolelivet blev mer som vilka studier som helst. För att tackla detta

behövde deltagarna hitta nya rutiner, vilket för vissa informanter resulterade i en annan, men positiv utveckling.

6.6 Ett startskott för digitala inslag i framtiden

På många sätt har omställningarna under 2020 tvingat fram utveckling på många fronter i samhället och det skulle gå att argumentera för att digitalisering inom folkbildningen är en av dem. Om digital kommunikation fortsätter att vara en del även i framtida studieupplägg, vilket intervjusvaren från höstterminen till viss del indikerar, kanske också lärare och deltagare ytterligare kommer växa i de möjligheter som nu har öppnats upp.

Svaren i vårt intervjumaterial tyder på att såväl deltagarna som skolorna har skapat nya rutiner och förhållningssätt under 2020, men fortfarande kvarstår en del frågetecken, om distansstudier återigen temporärt blir den enda formen för undervisning. I mångt och mycket är det just formerna för interaktion och gemensamt arbetet som behöver utvecklas ytterligare, eftersom det är just kring detta som intervjumaterialet visar på upplevda brister. På olika sätt är det interaktionen som har saknats både för deltagare på studiemotiverande folkhögskolekurs och för deltagare på särskild kurs med estetisk inriktning, som är de informantgrupper i vårt material som visar störst missnöjdhet med distansstudierna, även om de inte lägger någon skuld varken på lärarna eller skolorna. Även de intervjuade deltagarna från allmän kurs berättar generellt att de saknar social interaktion och större grupparbeten, vilket gör just möjligheten att arbeta, samtala och umgås tillsammans till det största gemensamma behov som går att finna i intervjumaterialet.

7 Litteratur

Den här delstudien baseras helt och fullt på djupintervjuer och ingen annan litteratur har använts eller angivits i texten. Dock läses denna delstudie med fördel som en del i en större helhet, tillsammans med Folkbildningsrådets övriga delstudier om folkhögskolan i Coronatider:

Delstudie A: Folkhögskolan: Ekonomiska konsekvenser och förutsättningar.

Delstudie B: Förändringar i folkhögskolans utbud och deltagargrupper

Delstudie C: Folkhögskolornas förändrade arbetssätt

Resultaten från delstudierna blir under våren 2021 tillgängliga på Folkbildningsrådets hemsida, www.folkbildningsradet.se, under rubriken ”Folkbildning i Coronatider”.

